

نورالدین مدرسی چهاردهی :

سلسله نقشبندیه

بنیانگذار سلسله نقشبندیه خواجه بهاءالدین نقشبند است. مزار خواجه نقشبند در شمال شرقی بخارا و در دوازده کیلومتری شهری است که آن را بخش عارفان می نامند و زادگاه وی بنام قصر عارفان خوانده می شود این مکتب از سلسله طیفوریه و قادریه منشعب گشته و سلسله شطاریه و عشقیه و ملامتیه و قلندریه از نقشبند جدا گشته است .

بهاءالدین نقشبند مدعی بود که از خواجه عبدالخالق غجدوانی از طریق اویسی تربیت یافته است خواجه نقشبند تولدش یکصد و پنجاه و هفت سال پس از فوت شیخ عبدالقادر گیلانی بوده و در عالم معنی شیخ عبد - القادر به خواجه توجه فرموده و ذکر ذات (الله) را در قلبش نقش بسته لذا خواجه بهاءالدین ملقب به نقشبند گردیده است جامی درباره این سلسله فرموده است:

قدر گل و مل باده پرستان دانند

نی خود منشان و تنگ دستان دانند

از نقش توان به سوی بی نقش شدن

کین نقش غریب نقشبندان دانند

طریق نقشبندی را طریق خواجهگان نیز می نامند پیروان این سلسله در هندو چین و ترکستان و جاوه و در ایران کردستان - تربت جام - گرگان و گیلان سکونت دارند. از اقطاب معروف این سلسله در ایران آقای شیخ عثمان که آقای مجتهدی از مشایخشان ساکن سنندج است و آقای شیخ فخرالدین نخل احمدی ساکن تربت جام که خود را به بیست و دو واسطه بشیخ احمد جام می رساند .

شیخ احمد جام معروف به ژنده پیل از بزرگان نامی این سلسله است

و مزارش در تربت جام و بیش از چهارده تن از مشایخ و اقطاب نقشبندیه که اغلب از احفاد شیخ است در کنار مزارش مدفونند و در ایام پیش در اویش ضمن پرسه زدن می گفتند :

و الله مددمولامد دیا احمد جامی مددمن از ره دور آمدم با دیده کور
آمدم شادم که از ظلمت سرا تا چشمه نور آمدم الله مدد مولامد دیا احمد جامی
مددای زنده پیل ای شیخ جام ای احمد جامی مدد ، اکنون قریب یکهزار نفر
از احفاد شیخ جام در تربت جام بسر می برند .

غیر از آقای شیخ عثمان سراج الدین نقشبندی و آقای نخل احمدی چند
تن دیگر در شهر سنندج داعیه بیب این سلسله را دارند .

در زمانهای قدیم مرید برای تشریف در این سلسله بدستور مرشد سه ماه
متوالی بایستی آب و هیزم برای مطبخ خانقاه بیاورد بعد غسل توبه نمود و
تلقین ذکر میگرفت سپس ولیمه و طامی بفقراى طریقت بذل مینمود . اکنون
فقط غسل توبه بجا آورده و تلقین ذکر می گیرند و دو نوع ذکر خفی معمول
است اول ذکر (لا اله الا الله) که ذکر حمایتی و نفی و اثبات و تهلیلی نامند و پس
از طی مداومت این ذکر مرشد ذکر ذات (الله) که سلطان اذکار می نامند اجازه
می دهد و برای نشست مربع و دوزانو نشینند .

برای طی مراحل سلوک ده شرط ضروری است :

- ۱ - توبه ۲ - عزلت ۳ - ورع ۴ - طاعت و ملازمت ۵ - زهد و قناعت
- ۶ - توجه و رجا ۷ - صبر و تسلیم . شعار این مکتب یازده جمله می باشد . که سه
جمله از سید محمد بهاء الدین نقشبند بخاری و هشت جمله از عبد الخالق عجدوانی است .
- ۱ - هوش دردم ۲ - نظر بر قدم ۳ - سفر در وطن ۴ - خلوت در انجمن
- ۵ - یاد کرد ۶ - بازگشت ۷ - نگاه داشت ۸ - یادداشت ۹ - وقوف زمانی
- ۱۰ - وقوف عددی ۱۱ - وقوف قلبی .

اینکه طریق انجام ذکر قلبی ذکر (لا اله الا الله) مربع نشسته دستها را
بر روی رانها نهاده و متوجه قلب شده چشمها را بر هم نهد نفس را زیر ناف بند
کرده کلمه (لا) را از ناف کشیده به پیشانی و دماغ رساند و (الله) را از دماغ
بر طرف راست کتف فرو برده و (الا الله) را محکم بر دل کوبد و چند مرتبه
تکرار کرده و بعد نفس تجدید کند و باید بعدد طاق باشد یعنی یک و سه و پنج و نه
و یازده و بهمین ترتیب بالا برد اما طریق ذکر ذات (الله) دهان بیند زبان به

کام چسباند دندانها برهم نهد و متوجه قلب گردد و انوار به ترتیب زیر بجای کند :

نورلطیفه قلب زرد
نورلطیفه روح سرخ
نورلطیفه سرسفید
نورلطیفه خفی سیاه
نورلطیفه خفی سبز
نورلطیفه نفس بی رنگ است
ای برادر در طریق نقشیند

تا توانی بر دل خود نقش بند

طریق نقشیندی به شعبات مختلف مانند خالدی و مجددی منقسم گردیده است و تحت تأثیر مستقیم فلسفه یوگی و عقاید برهمنان هند قرار گرفته است بزرگان این سلسله سماع را جایز ندانسته و به تناسخ معتقدند شارب نمی - گذارند و در عوض کیسو گذاشتن را پیروی از سنت پیغمبر اکرم (ص) میدانند نقشیندیبه کردستان در شریعت شافعی و در تربیت جام پیرو امام اعظم هستند و در هند هر چهار طریق اهل سنت را میپذیرند و اخیراً شیعیان را به مریدی می پذیرند.

سلسله نقشیندیبه بر خلاف دیگر سلاسل تصوف اسلامی سلسله نسب اقطاب به خلیفه اول می رسد و سلسله به بایزید بسطامی منتهی شده و بایزید را شاگرد امام صادق (ع) و آن حضرت جانشین قاسم بن محمد بن ابی بکر است که قاسم مرید محمد بن ابی بکر و اودست ارادت سلمان فارسی و وی دست ارادت به ابی - بکر داده است .

کیوان قزوینی نویسنده کتاب صالحیه و ابو سعید ابوالخیر در کتاب دوره کیوان که هنوز بچاپ نرسیده است از قول جامی این بیت را درباره بایزید ذکر فرموده است :

بحر بس ژرف ویم بس طامسی

قطب حق بایزید بسطامی

وفات امام صادق ۱۴۸ هـ ق و درگذشت بایزید ۲۶۱ هـ بوده که ۱۱۳ سال فاصله زمانی داشتند در صورتی که بایزید بیش از هشتادسال عمر نداشته است لذا عده ای دو بایزید قائل شده و آراء مختلف و متضاد بیان داشته اند .

این ناچیز در یکی از مسافرتهای تحقیقی با یکی از بزرگان این سلسله ملاقات و آراء مختلف متضاد متباین درباره بایزید را شرح داده در پاسخ فرمودند که با یزید از روحانیت امام صادق بهره ور گشته در جواب عرض نمودم که اگر از طریق دوستی باشد سلسله نمی تواند جاری سازد و در ثانی در تصوف صوفی را با نفی و اثبات چکار خلقت نمود بی بوداست یک حقیقت چهاره گشوده است .

نگارنده بطور سالها ضمن تحقیقات خود درباره بایزید بجستجو پرداخته تا دریافتم که پس از درگذشت امام حسن عسکری (ع) شیعه به بیست شعبه متخاصم منقسم گشتند و شیعه اثنی عشر جعفر برادر امام را جعفر کذاب نامیدند ولی پیروانش و درباریان عباسی وی را جعفر صادق نامیدند جعفر ملقب به (اباالبنین) بود زیرا یکصد و بیست اولاد داشت و بعضی از فرزندان بنام اسماعیل حرینا - طاهر - یحیی الصوفی - هارون - علی - ادیس) بودند جعفر در سال ۲۷۱ ه ق درگذشت جعفر مدعی امامت بود .

سلسله نقشبندیه برای اقطاب خود قائل به ولایت کلیه هستند کتب مهمه سلسله نقشبندیه بیشتر در هند رواج دارد و صوفیان نقشبندی ایران اغلب زارح و زحمتکش و از علوم عرفان و فلسفه بهره ای ندارند .

بقیه از صفحه ۸۱۱

۴- فخته فیلسوف آلمانی در سال ۱۷۶۲ تولد یافته و از مشهورترین شاگردان کانت است و از آثار او مذهب علم - فلسفه حق طبیعی شهرت دارد .

۵- جلد سوم سیر حکمت در اروپا ، ص ۸۶ .

۶- ص ۲۱۲ سیر حکمت در اروپا جلد سوم برای معلومات بیشتر در

حال فخر به سیر حکمت مراجعه کنید .

۷- سیر حکمت در اروپا بحث فخر .

۸- تاریخ ادیان هاشم رضی ص ۲۰۴-۲۰۵ ج تهران .

۹- تاریخ ادیان هاشم رضی ص ۱۸۲-۱۸۴-۱۸۵ .

۱۰- سیر حکمت بحث شوپنهاور .